

ГРЕЧИШКІН Єгор Юрійович,
курсант 2 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РЕЗВОРОВИЧ
Кристина Русланівна,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного
права та процесу Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ НЕДІЙСНИХ ПРАВОЧИНІВ У МЕЖАХ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Правочини, як важливий компонент цивільного права, займають велике місце у системі цивільних відносин. У процесі еволюції суспільства та держави звичайними громадянами, юристами у галузі цивільного права та експертами в цій сфері були виявлені проблематичні аспекти, пов'язані з правочинами, визнанням їх чинними або недійсними, а також тлумаченням можливих наслідків, що виникають у зв'язку з визнанням правочину недійсним. На сучасному етапі розвитку українського суспільства вирішальне значення набуває питання забезпечення та реалізації правочинів, а також укладених між суб'єктами цивільно-правових відносин угод. Існує крайня необхідність вивчення та аналізу теоретичних основ дійсності та недійсності правочинів.

Правочини, які визнаються недійсними, не можуть сприяти отриманню, зміні або припиненню цивільних прав і обов'язків у суб'єктів цивільного права. У галузі науки цивільного права існує ряд підходів до розуміння поняття недійсних правочинів. Вчені, досліджуючи цю тему, використовують різні терміни, такі як "недійсний", "оспорюваний", "нікчемний" і т.д. Недійсність правочину – це стан, коли юридичні наслідки, які сторони мали на меті досягти під час укладання, не можуть виникнути [1].

Дослідники погоджуються, що дійсний правочин є одним з юридичних фактів, який, як правило, є складовою частиною або фактором у формуванні, зміні або припиненні правовідносин. У той же час недійсний правочин, згідно з частиною 1 статті 216 Цивільного кодексу України, не породжує жодних юридичних наслідків, окрім тих, що випливають з його недійсності (отже, не впливає на цивільні правовідносини) і вважається недійсним з моменту укладення [2].

Багато вчених вважають, що недійсний правочин є фактом з юридичної точки зору. Але відповідно до законодавства такий факт не викликає тих наслідків, які зазвичай супроводжують правочини. Наприклад, В. Б. Ісаков класифікує недійсні правочини як "дефектні юридичні факти". О. В. Гутников також зауважує, що "недійсний правочин, як факт з точки зору права, може бути як законною, так і незаконною дією" [3].

Відповідь на питання про те, чи є недійсний правочин протиправним, на нашу думку, очевидна. Норми права безпосередньо зазначають на незаконність недійсних правочинів у всіх ситуаціях. Єдине відмінність полягає у тому, що деякі правочини автоматично вважаються абсолютно недійсними без необхідності офіційного визнання (нікчемні правочини), тоді як інші можуть бути визнані недійсними тільки за позовом особи заінтересованої сторони на підставі судового рішення (оспорюванні правочини) [4].

Отже, з урахуванням проведеного дослідження можна сказати, що цивільне законодавство України не тільки визначає цивільне правопорушення як винне протиправне діяння, але й розглядає його як об'єктивну протиправну поведінку особи, що порушує права. Випадки вчинення недійсних правочинів також можуть вважатися цивільними правопорушеннями, якщо фактичне діяння містить усі необхідні елементи цивільного правопорушення, а також існує об'єктивне вчинення недійсного правочину. Укладаючи недійсні правочини, учасники цивільних відносин не мають за мету спричинити очікувані правові наслідки, оскільки ці правочини лише зовні схожі на дійсні (за формою, змістом, спрямуванням). Тому далі дослідження цієї теми, на нашу думку, допоможе науковцям і практичним працівникам у галузі цивільного права виявляти, уникати та протидіяти цивільним правопорушенням, пов'язаним з умисним укладанням недійсних правочинів під виглядом дійсних.

1. Гордієнко В. В. Нікчемні правочини: проблеми теорії. – 2021. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20475/%D0%A7%D0%95%D0%9C%D0%9D%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%A0%D0%86%D0%87.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 29.11.2023).

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 29.11.2023).

3. Кот О. Природа недійсних правочинів // Вісник Академії правових наук України. 2009. №. 4. С. 108-118. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2009_4_12.pdf (дата звернення: 29.11.2023).

4. Давидова І. В. Недійсність правочинів, укладених внаслідок помилки та обману. – 2011. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1150> (дата звернення: 29.11.2023).